

Eiropas Savienības
Padome

Briselē, 2023. gada 25. oktobrī
(OR. en)

14689/23

Starpiestāžu lieta:
2022/0160(COD)

ENER 576
ENV 1186
CLIMA 510

PAVADVĒSTULE

Sūtītājs:	Eiropas Komisijas ģenerālsēkretāre, parakstījusi direktore <i>Martine DEPREZ</i>
Saņemšanas datums:	2023. gada 24. oktobris
Saņēmējs:	Eiropas Savienības Padomes ģenerālsēkretāre <i>Thérèse BLANCHET</i>
K-jas dok. Nr.:	COM(2023) 651 final
Temats:	KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI 2023. gada ziņojums par enerģijas subsīdijām ES

Pielikumā ir pievienots dokuments COM(2023) 651 *final*.

Pielikumā: COM(2023) 651 *final*

Briselē, 24.10.2023.
COM(2023) 651 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

2023. gada ziņojums par enerģijas subsīdijām ES

Komisijas ziņojums par enerģijas subsīdijām ES

Ievads un galvenie konstatējumi

Eiropas Savienība ir stingri apņēmusies līdz 2030. gadam samazināt savas siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas vismaz par 55 % (salīdzinājumā ar 1990. gadu) un līdz 2050. gadam sasniegt klimatneitralitāti. Subsīdijām, kā arī citiem ekonomiskiem un juridiskiem stimuliem būs būtiska loma, lai: i) paātrinātu tīrās enerģijas un citu energoefektīvu risinājumu ieviešanu; un ii) samazinātu fosilā kurināmā izmantošanu. Subsīdijām var būt ekonomiski, vides aizsardzības vai sociālās labklājības mērķi. Ja subsīdijas tiek novirzītas neatbilstoši, tās var izkropļot konkurenci, darboties pret enerģētikas pārkārtošanas mērķi un samazināt oglekļa cenas signālu. ES aktīvi darbojas, lai pakāpeniski atteiktos no fosilā kurināmā subsīdijām, kas ietilpst arī ES starptautiskajās saistībās, ko tā uzņēmas G20 un Pasaules Tirdzniecības organizācijas ietvaros¹. Šis ir ceturtais gada ziņojums, ar kuru tiek pārraudzītas enerģijas subsīdijas un virzība uz pakāpenisku atteikšanos no fosilā kurināmā subsīdijām, kā to paredz Regula par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību².

Enerģētikas krīze, kura aizsākās 2021. gadā un kuru 2022. gadā saasināja Krievijas izvērsta agresija pret Ukrainu, būtiski ietekmēja enerģijas jomas subsīdijas. Šī ietekme ir redzama: i) šo subsīdiju apmērā; ii) šo subsīdiju sadalījumā starp dažādām tehnoloģijām un saņēmējiem; un iii) šo subsīdiju nodrošināšanai izmantotajos instrumentos. Krievijas īstenotajai rīcībai, izmantojot energoapgādi kā “ieroci”, un pakāpeniskajai gāzes piegāžu samazināšanai bija nepieciešama spēcīga ES politiskā atbilde, t. sk. īstermiņa pasākumi, lai nodrošinātu cenas ziņā pieejamu enerģiju neaizsargātajiem patērētājiem un nozarēm visā Eiropā.

Šā pētījuma rezultāti apliecina, ka līdz 2021. gadam enerģijas subsīdijām bija tendence pieaugt pakāpeniski, kam sekoja straujš kāpums 2022. gadā. Kopējās enerģijas subsīdijas ES pieauga no 177 miljardiem EUR 2015. gadā līdz 216 miljardiem EUR 2021. gadā, un saskaņā ar aplēsēm sasniedza 390 miljardus EUR 2022. gadā.

Fosilā kurināmā subsīdiju samazināšanās tendence turpinājās līdz 2021. gadam, kad to apmērs bija 56 miljardi EUR, līdz 2022. gadā krīzes rezultātā tās strauji pieauga līdz 123 miljardiem EUR. Pirmo reizi kopš 2015. gada atjaunīgās enerģijas subsīdijas 2021. gadā samazinājās līdz 86 miljardiem EUR un 2022. gadā pieauga tikai nedaudz — līdz 87 miljardiem EUR. Tas bija saistīts ar elektroenerģijas vairumtirgus augstajām cenām, kas samazināja apmēru, kādā subsīdijas tiek izmaksātas dinamisko atbalsta instrumentu ietvaros. Savukārt atbalsts energoefektivitātes pasākumiem pieauga no 22 miljardiem EUR 2021. gadā līdz 32 miljardiem EUR 2022. gadā. Atbalsts visiem pārējiem enerģijas veidiem, t. sk. elektroenerģijai kā nesējam un kodolenerģijai, 2022. gadā kopā veidoja 180 miljardus EUR.

Enerģijas subsīdijas, kas saistītas ar *jaunajiem nacionālajiem pasākumiem ES patērētāju aizsardzībai* pret augstajām cenām, 2021.–2022. gada periodā saskaņā ar aplēsēm veidoja 195 miljardus EUR. ES mērogā tika ieviesti vismaz 230 nacionālie pagaidu pasākumi enerģijas cenu krīzes novēršanai. Šo atbalsta pasākumu galvenie tiešie saņēmēji bija mājtsaimniecības (58 miljardi EUR), kurām sekoja uzņēmējdarbības un rūpniecības nozares

¹ Kopš 2009. gada samita G20 līderi ir aicinājuši pakāpeniski atteikties no fosilā kurināmā subsīdijām un racionalizēt tās, vienlaikus nodrošinot mērķtiecīgu atbalstu nabadzīgākajiem iedzīvotājiem. ES ir viena no pusēm, kas atbalstīja [Ministru paziņojumu par fosilā kurināmā subsīdijām](#), kas tika pieņemts PTO sarunu ietvaros 2021. gada 14. decembrī.

² 35. panta 2. punkta n) apakšpunkts Regulā par enerģētikas savienības pārvaldību (Regula (ES) 2018/1999), turpmāk — Pārvaldības regula.

patērētāji (45 miljardi EUR), kā arī autotransporta nozare (23 miljardi EUR). Starpnozaru atbalsts veidoja 69 miljardus EUR.

2022. gads bija pirmais gads, kad savu integrēto nacionālo enerģētikas un klimata progresu ziņojumu ietvaros dalībvalstīm bija jāziņo par progresu, ko tās panākušas attiecībā uz pakāpenisku atteikšanos no enerģijas subsīdijām un jo īpaši fosilā kurināmā subsīdijām. Papildus tam šajā ziņojumā ir ietverta jauna sadaļa, kurā izvērtēta fosilā kurināmā subsīdiju ietekme uz vidi.

Šis ziņojums ir balstīts uz datiem, kas iegūti ārējā pētījumā³, kurš, izmantojot starptautiski atzītu metodiku, tika sagatavots Komisijas vajadzībām. Pētījuma pabeigšanas brīdī (2023. gada augustā) daži dati par 2022. gadu vēl nebija pilnā mērā pieejami vai apstiprināti, tādēļ attiecībā uz 2022. gada skaitļiem var būt izmantotas datu iztrūkuma izlīdzināšanas metodes⁴. Tāpat kā iepriekšējos [ziņojuma] izdevumos, dalībvalstīm tika dota iespēja sniegt atsauksmes par pētījumā izmantotajiem datiem.

³ Iepriekšējo izdevumu skat. šeit: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/34a55767-55a1-11ed-92ed-01aa75ed71a1>

⁴ Attiecībā uz 2022. gada trūkstošajām vērtībām aplēšu pamatā tika ņemti 2021. gada dati. Šādos gadījumos 2022. gada dati šajā ziņojumā ir norādīti kā “aplēsti”, un diagrammās neapstiprinātie dati ir attēloti ar svītrojumu.

1. Enerģijas subsīdiju tendences ES

Subsīdijas šajā ziņojumā ir definētas saskaņā ar Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) noteikto metodiku⁵, kas tika izmantota Komisijas papildu pētījumā⁶ un šā ziņojuma iepriekšējos izdevumos. Saskaņā ar šo metodiku subsīdijas tiek definētas kā valdības pasākumi, kas ietilpst kādā no šīm četrām kategorijām: i) tieša naudas līdzekļu nodošana; ii) valdības (nodokļu) ieņēmumi, kas citādi netiktu gūti (netiktu iekasēti); iii) valdības īstenota preču un pakalpojumu nodrošināšana vai preču iepirkšana; un iv) cenu vai ienākumu atbalsts.

Ziņojumā ir aplūkoti arī dažādi subsīdiju aspekti: i) mērķis, kam tās paredzētas (ražošana, patēriņš/pieprasījums, infrastruktūra vai energoefektivitāte); ii) kurināmā veids, ko tās atbalsta (fosilais kurināmais, atjaunīgie energoresursi, kodolenerģija); iii) ekonomikas nozares, kas saņem subsīdijas (enerģētika, transports, rūpniecība, lauksaimniecība⁷, mājokļi, pakalpojumi u. c.); vai iv) faktors, vai subsīdijas ir videi kaitīgas vai labvēlīgas.

1.1. Kopējās enerģijas subsīdijas ES

Aplēsts, ka enerģijas subsīdiju kopsumma 27 ES valstīs (1. attēls) 2022. gadā bija 390 miljardi EUR (+80 % salīdzinājumā ar 216 miljardiem EUR⁸ 2021. gadā).

Ekonomikas atveseļošanās 2021. gadā radīja augšupvērstu spiedienu uz enerģijas cenām un attiecīgi arī uz subsīdijām. Enerģijas subsīdijas jau bija pieaugušas no 200 miljardiem EUR 2020. gadā līdz 216 miljardiem EUR 2021. gadā. Attiecībā uz 2022. gadu aplēstie dati liecina, ka dalībvalstu īstenoto pasākumu rezultātā subsīdiju apjoms strauji pieauga, 2022. gadā sasniedzot 390 miljardus EUR. Reaģējot uz enerģijas cenu krīzi, ES dalībvalstīs tika ieviesti vai paplašināti vismaz 230 subsīdiju pagaidu pasākumi, lai mazinātu augsto un nestabilo cenu ietekmi.

1. attēls. Kopējās enerģijas subsīdijas ES-27 (2015.–2022.; 2022. g. mljrd. EUR)^{9,10}

⁵ Analīze ir balstīta uz iepriekšējos Komisijas pētījumos izmantoto metodoloģisko sistēmu, kas ir saskaņā ar Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) izstrādāto [Nolīguma par subsīdijām un kompensācijas pasākumiem](#) (SKP nolīguma) ietvaru.

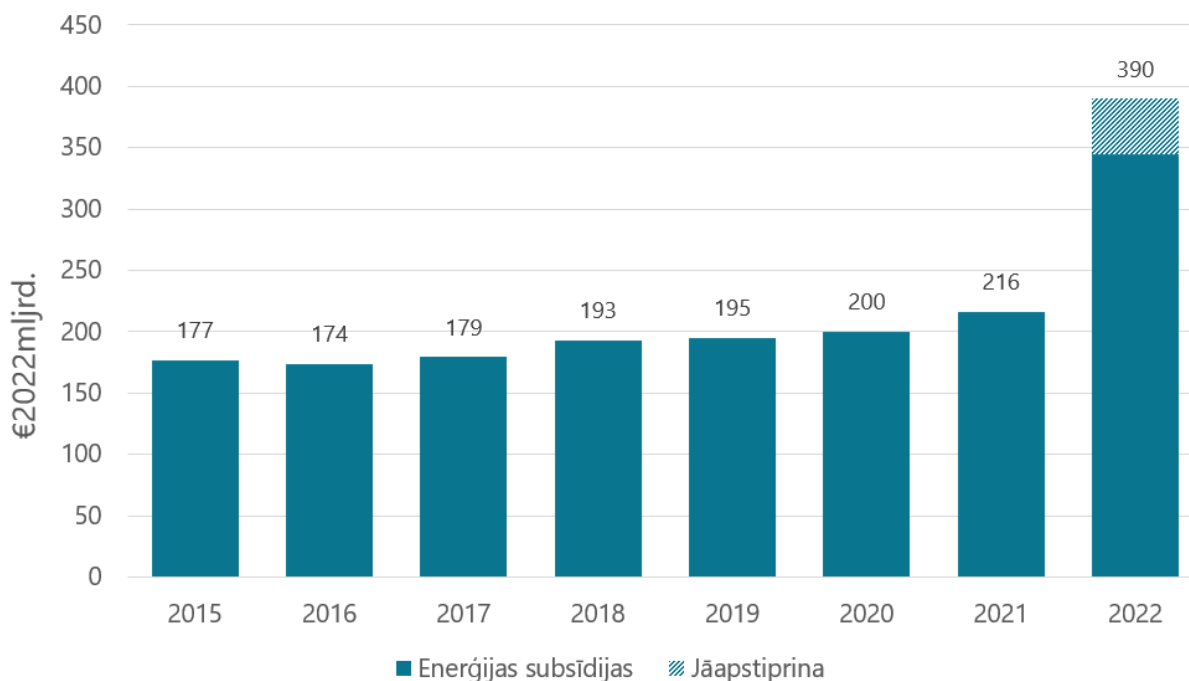
⁶ Sīkāku informāciju par enerģijas subsīdiju metodiku skat. Komisijas 2023. gada pētījuma 1. pielikumā.

⁷ Ietverot arī subsīdijas zvejniecībai.

⁸ Saistībā ar datu korekcijām iepriekšējo gadu subsīdiju pārskatā un izmaiņām monetārajā pamatā ("izteikts 2022. gada euro" šajā ziņojumā) kopsummas šā ziņojuma diagrammās var atšķirties no iepriekšējā enerģijas subsīdiju ziņojuma, kurš tika publicēts 2022. gadā vai agrāk.

⁹ Šajā ziņojumā visi skaitļi ir izteikti 2022. gada miljardos euro. 2022. gada kopējie skaitļi ietver ap 44 miljardiem EUR, kuri vēl tiek apstiprināti.

¹⁰ Kategorijas "Jāapstiprina" skaitļi veidoja 12 % no 2022. gada subsīdiju pārskatā ietvertās kopsummas.

Avots: Enerdata, Trinomics, 2023. NB! 2022. gada aplēstie dati ir attēloti ar svītrojumu.

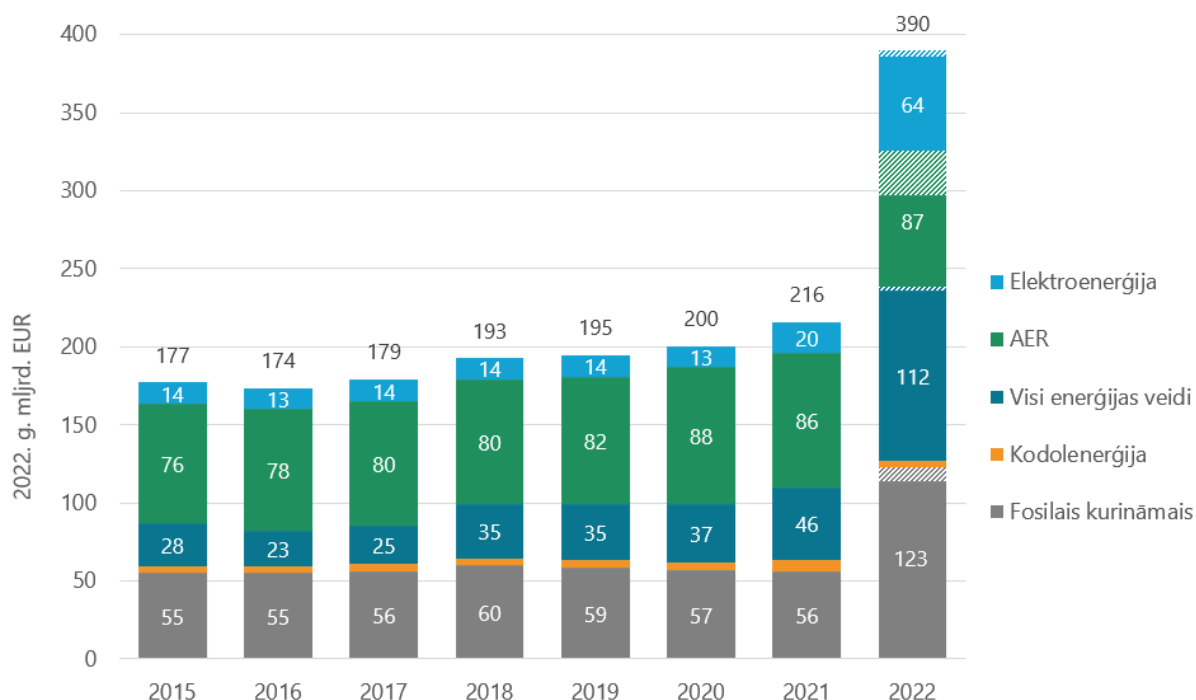
Subsīdiju atbalsts 2022. gadā dažādām tehnoloģijām tika piešķirts atšķirīgā apmērā. Salīdzinot ar 2021. gadu, *elektroenerģijas subsīdijas*¹¹ 2022. gadā palielinājās trīs reizes, savukārt *fosilā kurināmā subsīdijas* — divas reizes. *Subsīdijas, ar kurām tiek atbalstīti visi enerģijas veidi*¹² (piemēram, ar ienākumu atbalstu¹³), 2022. gadā bija 2,4 reizes lielākas nekā 2021. gadā. Atbalsts *atjaunīgajai enerģijai* 2022. gadā kopumā saglabājās tādā pašā līmenī kā 2020.–2021. gadā, savukārt atbalsts *energoefektivitātes pasākumiem* šajā periodā palielinājās par 40 %, kas galvenokārt ir saistīts ar Atvēršanas un noturības mehānismu (ANM) ietvaros nodrošināto atbalstu ēku energorenovācijai.

2. attēls. Subsīdijas sadalījumā pa galvenajiem enerģijas avotiem / enerģijas nesējiem ES-27 (2022. g. mljrd. EUR)

¹¹ Noteiktos gadījumos nav iespējams nodalīt elektroenerģijas patēriņam piešķirtās subsīdijas pēc to ražošanas avota (fosilais kurināmais, kodolenerģija vai atjaunīgie energoresursi), tādēļ turpmāk redzamajā diagrammā elektroenerģijas (enerģijas nesēja) subsīdijas ir attēlotas vienkopus ar dažādiem enerģijas avotiem piešķirtajām subsīdijām.

¹² Jēdziens “visi enerģijas veidi” šeit ir izmantots, lai klasificētu subsīdiju pasākumus, kuri attiecas uz enerģiju, kas ražota gan no fosilā kurināmā, gan mazoglekļa energoresursiem vai cita nezināma enerģijas avota.

¹³ Papildus ienākumu atbalstam, kas paredzēts vairāk nekā vienam enerģijas veidam, tas ietver arī dažādu veidu ekonomikas mehānismus, piemēram, jaudas maksājumus, biodegvielas piejaukuma normas, atjaunīgās enerģijas kvotas ar tirgojamiem sertifikātiem, diferencētas tīkla pieslēguma maksas, energoefektivitātes saistības, atslēdzamās slodzes shēmas, cenu starpības līgumu, regulētās piemaksas, regulētos tarifus, patēriņa cenu garantijas (izmaksu atbalstu vai cenu regulēšanu) un ražotāja cenas garantijas (cenu regulēšanu).

Avots: Enerdata, Trinomics, 2023. NB! 2022. gada aplēstie dati ir attēloti ar svītrojumu.

Enerģijas subsīdijas 2022. gadā galvenokārt tika sadalītas (3. attēls), izmantojot *ienākumu vai cenu atbalsta pasākumus* (38 %), *nodokļu samazināšanas pasākumus* (35 %) un *tiešu naudas līdzekļu nodošanu* (25 %). Lielāko īpatsvaru no kopējām subsīdijām 2022. gadā veidoja fosilais kurināmais (31 %), savukārt atjaunīgie energoresursi šajā gadā saņēma tikai 22 % no enerģijas subsīdijām, kas ir kritums, salīdzinot ar 2021. gada rādītāju — 40 %.

3. attēls. Subsīdijas sadalījumā pa instrumentiem (2022., %)

Subsīdiju kategorija	Visi enerģijas veidi	Elektroenerģija	Fosilais kurināmais	Kodolenerģija	AER	Kopā
Tieša līdzekļu nodošana	16%	1%	6%	0%	2%	25%
Nodokļu pasākumi	9%	7%	15%	0%	4%	35%
Ienākumu vai cenu atbalsts	2%	9%	11%	0%	16%	38%
P+I budžets	1%	0%	0%	0%	0%	2%
Kopā	29%	16%	31%	1%	22%	100%

Avots: Enerdata, Trinomics, 2023.

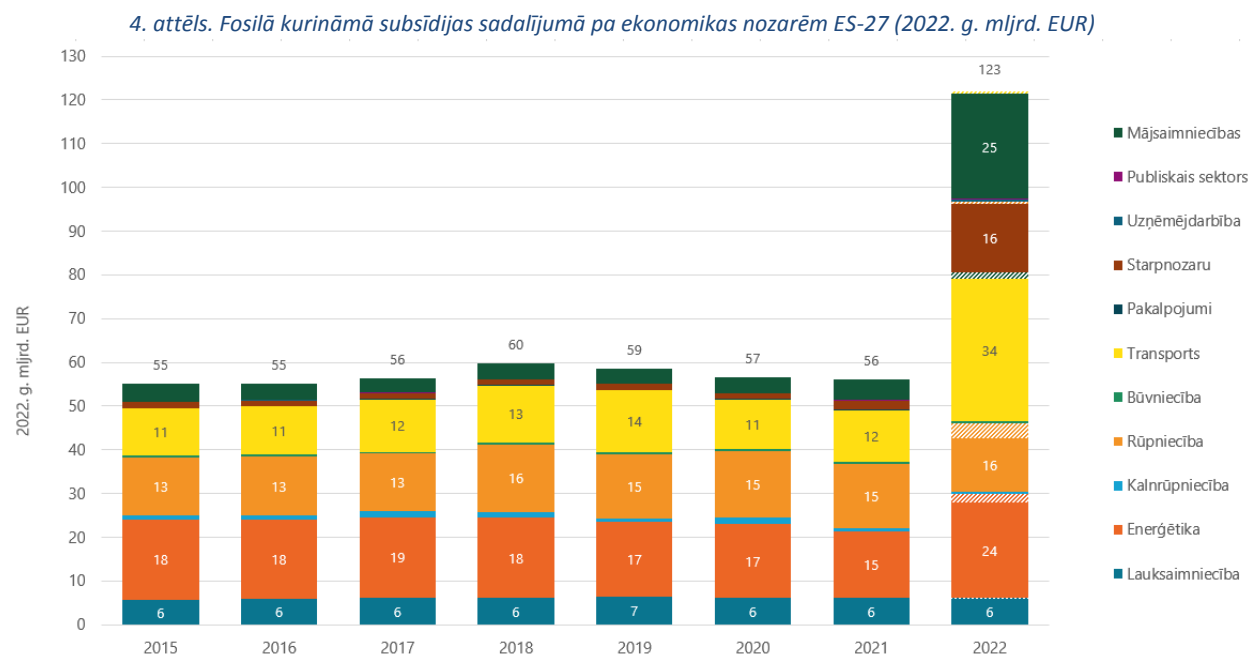
1.2. Subsīdijas sadalījumā pa enerģijas avotiem

Fosilā kurināmā subsīdijas 2021. gadā samazinājās līdz 56 miljardiem EUR, turpinot stabilo lejupējo tendenci, kas novērojama kopš 2018. gada¹⁴ (4. attēls). Šis kritums galvenokārt bija saistīts ar ievērojamo subsīdiju samazinājumu (2 miljardi EUR) enerģētikas

¹⁴ Fosilā kurināmā subsīdiju pieaugums par 3,5 miljardiem EUR 2018. gadā daļēji ir saistīts ar Nīderlandē veiktajām izmaiņām gāzes un elektroenerģijas degresīvās tarifu sistēmas klasifikācijā; pirms šī datuma Nīderlandes valdība to nenorādīja kā subsīdiju un tādēļ tā netika iekļauta datubāzē. Nīderlande ir vienīgā valsts, par kuru saistībā ar šo mehānismu ir uzrādītas faktiskas summas, taču tās noteikti ir arī citās valstīs, lai gan netiek uzrādītas šādā formā.

nozarei¹⁵. Šī lejupējā tendence tika pārtraukta 2022. gadā, kas bija tiešas sekas Eiropas reakcijai uz enerģētikas krīzi. Subsīdiju pasākumi bija vieni no pirmajiem instrumentiem, kas tika izmantoti, lai novērstu augsto enerģijas cenu ietekmi uz dzīves dārdzību, kā arī Eiropas rūpniecības ražošanas izmaksām.

Tā rezultātā tiek lēsts, ka fosilā kurināmā subsīdijas laika posmā no 2021. gada līdz 2022. gadam pieauga vairāk nekā divas reizes (no 56 līdz 123 miljardiem EUR). Šis pieaugums atspoguļo: i) daudz plašāku atbalstu, ko tagad saņem mājsaimniecības (+500 %); ii) palielinātas subsīdijas transporta nozarei un enerģētikas nozarei (attiecīgi +150 % un +280 %); un iii) citus starpnozaru pasākumus (+770 %, piemēram, piemērojot zemākas PVN likmes). Tiešais atbalsts rūpniecībai un lauksaimniecībai laikā no 2021. gada līdz 2022. gadam saglabājās tādā pašā līmenī vai pieauga tikai nedaudz.

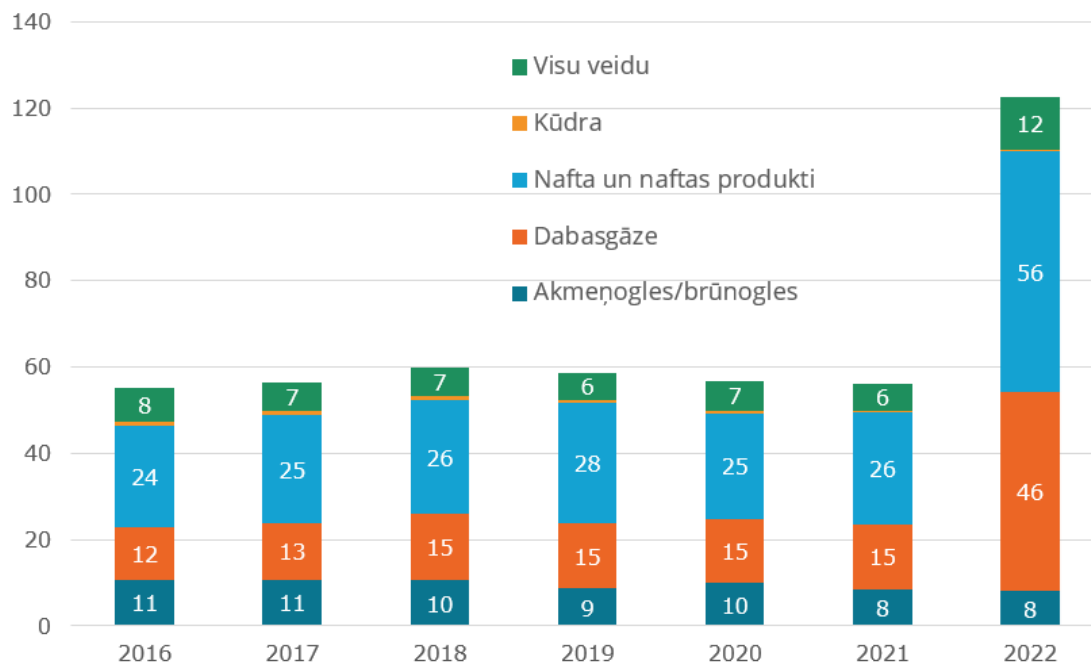
Avots: Enerdata, Trinomics, 2023. NB! 2022. gada aplēstie dati ir attēloti ar svītrojumu.

Lielākā daļa fosilā kurināmā subsīdiu, kas kopš 2015. gada piešķirtas ES-27, ir bijušas paredzētas patērētāju *enerģijas pieprasījuma* atbalstam, piemēram, ierobežojot enerģijas patēriņa izmaksas ar zemākām nodokļu likmēm energoproduktiem. Šo enerģijas pieprasījuma pasākumu īpatsvars pieauga no 67 % 2015. gadā līdz 74% 2021. gadā, un aplēses liecina, ka 2022. gadā tie būs sasnieguši 83 % no fosilā kurināmā subsīdijām. Fosilā kurināmā subsīdijas, kuru mērķis ir atbalstīt *elektroenerģijas ražošanu*, kopš 2015. gada ir bijušas 20–30 % apmērā, un tiek aplēsts, ka 2022. gadā tās samazinājās līdz 10 % no visām fosilā kurināmā subsīdijām. Subsīdijām, kas novirzītas konkrēti *fosilā kurināmā ieguvei un infrastruktūras atbalstam*, bija iedalīti attiecīgi 13 un 6 miljardi EUR, savukārt *enerģētikas nozares pārstrukturēšana* (piemēram, atbalsts akmeņogļu / brūnogļu elektrostaciju vai raktuvju slēgšanai) 2021. gadā veidoja nelielu un arvien sarūkošu daļu no kopējām fosilā kurināmā subsīdijām (3,4 % jeb 1,7 miljardi EUR).

¹⁵ Šis jēdziens ietver enerģijas ieguvei, pārveidi, pārstrādi, infrastruktūru, pārvadi, sadali, atkritumu apsaimniekošanu un mazumtirdzniecību, īsumā — enerģētikas nozari.

Lai gan lielākā daļa (56 miljardi EUR) fosilā kurināmā subsīdiju 2022. gadā tika veltītas naftas un naftas pārstrādes produktu atbalstam (5. attēls), *dabasgāzes* atbalstam piešķirtās subsīdijas laika posmā no 2021. gada līdz 2022. gadam pieauga trīs reizes un sasniedza 46 miljardus EUR. Atbalsts akmeņoglēm un brūnoglēm saglabājās nemainīgā — 8 miljardu EUR — līmenī, savukārt visi pārējie fosilā kurināmā veidi, ieskaitot kūdru, saņēma subsīdijas 13 miljardu EUR apmērā.

5. attēls. Fosilā kurināmā subsīdijas sadalījumā pa kurināmā veidiem

Avots: Enerdata, Trinomics, 2023.

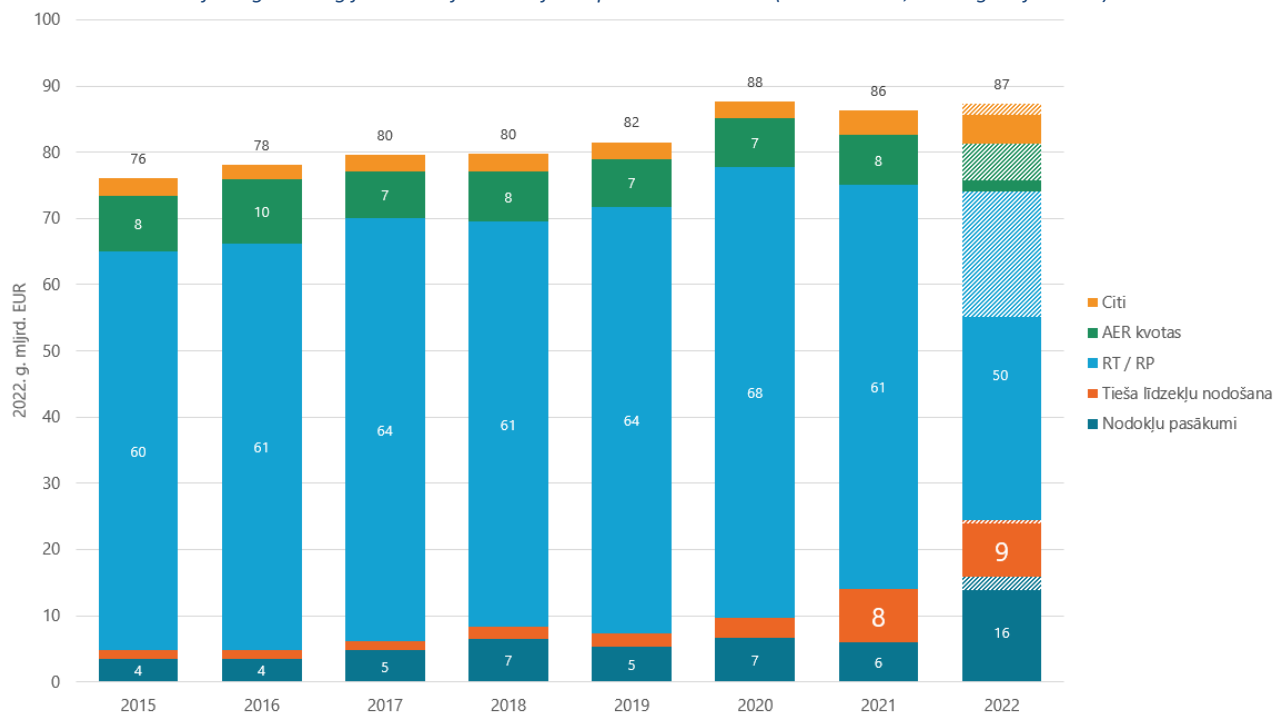
2021. gadā, pirmo reizi vairāku gadu laikā, **subsīdijas atjaunīgajiem energoresursiem** (AER) samazinājās (6. attēls) līdz 86 miljardiem EUR (−1,3 miljardi EUR jeb −1,5 %, salīdzinot ar 2020. gadu). Šis kritums galvenokārt bija saistīts ar elektroenerģijas vairumtirgus cenu paaugstināšanos; tā rezultātā ir samazinājušies atbalsta instrumentu maksājumi, kuri nodrošina piemaksas tirgus cenām. Subsīdijas **atjaunīgajiem energoresursiem** samazinājās, neraugoties arī uz uzstādītās un atbalstītās AER ražošanas jaudas pieaugumu. AER subsīdijas 2022. gadā pieauga tikai nedaudz (līdz 87 miljardiem EUR), un pirmo reizi kopš 2015. gada tās bija zemākas par fosilā kurināmā subsīdiju līmeni¹⁶.

AER subsīdiju nodrošināšanai 2022. gadā parasti izmantotie instrumenti joprojām bija *ienākumu vai cenu atbalsts* (57 miljardi EUR, 65 % no visām AER subsīdijām), īstenojot, piemēram, tādus pasākumus kā *regulētie tarifi un regulētās piemaksas (RT/RP)* vai *AER kvotas ar tirgojamiem sertifikātiem*. Ievērojami pieauga *tiešā naudas līdzekļu nodošana* (galvenokārt dotācijas), 2021. gadā sasniedzot 8 miljardus EUR (par 5 miljardiem EUR vairāk nekā 2020. gadā) un 2022. gadā — 9 miljardus EUR. Šis pieaugums galvenokārt bija saistīts ar dalībvalstu atveseļošanas un noturības plānos ietverto atbalstu AER ražošanai un

¹⁶ Attiecībā uz 2022. gadu visi dati nebija pieejami, piemēram, dati saistībā ar RP/RT vai AER kvotām, un šos skaitļus var būt nepieciešams pārskatīt.

elektroenerģijas infrastruktūrai, kā arī plašāku atbalstu atjaunīgās enerģijas un energoefektivitātes veicināšanai siltumapgādes un aukstumapgādes jomā.

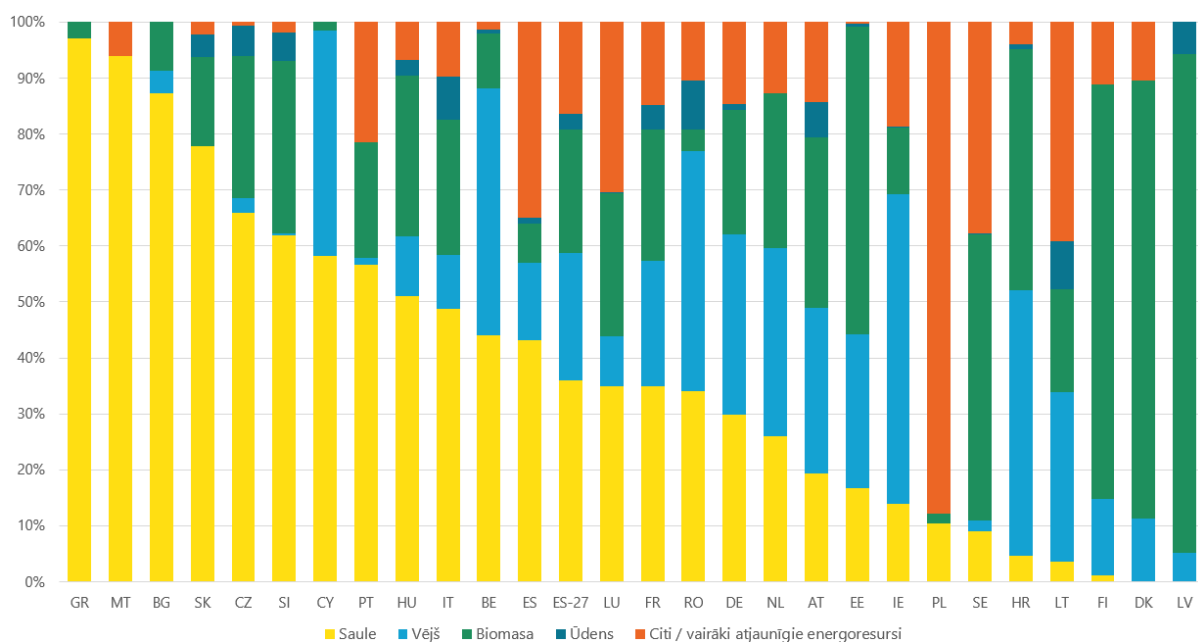
6. attēls. Atjaunīgās enerģijas subsīdijas sadalījumā pa instrumentiem (2015.–2022.; 2022. g. mljrd. EUR)

Avots: Enerdata, Trinomics, 2023. NB! 2022. gada aplēstie dati ir attēloti ar svītrojumu.

Atbalsts atjaunīgo energoresursu tehnoloģijām dažādās ES dalībvalstīs ir ļoti atšķirīgs (7. attēls), un tādējādi atspoguļo valstu prioritātes un AER potenciālu. Visās dalībvalstīs 2022. gadā visvairāk subsīdiju tika piešķirts *saules enerģijai* (gan *saules fotoelementiem*, gan *saules enerģijas koncentrēšanai*; 25 miljardi EUR), kam sekoja *vēja* un *biomasas enerģija* (katrai 15 miljardi EUR). Vismazāko finansiālo atbalstu saņēma *hidroenerģija* (1,5 miljardi EUR 2022. gadā). Plaši tika izmantotas arī subsīdijas, kas nav paredzētas kādai konkrētai atjaunīgo energoresursu tehnoloģijai (24 miljardi EUR).

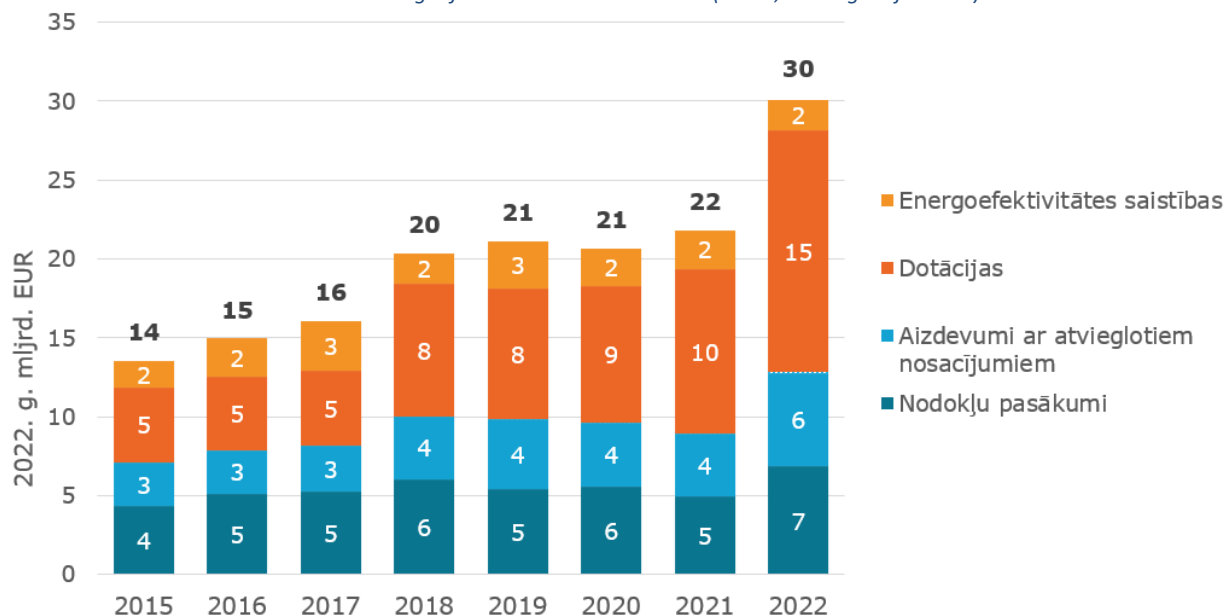
7. attēls. AER subsīdiju īpatsvars sadalījumā pa tehnoloģijām noteiktās dalībvalstīs (2021.; 2022. g. mljrd. EUR)

Avots: Enerdata, Trinomics, 2023.

Energoefektivitātes subsīdijas (8. attēls) kopš 2015. gada turpināja pieaugt un 2022. gadā sasniedza 30 miljardus EUR (par 8 miljardiem EUR vairāk nekā 2021. gadā). Īpaši nozīmīgs atbalsta instruments bija dotācijas, kuras 2022. gadā veidoja vairāk nekā 50 % no visām energoefektivitātes subsīdijām. Vienlaikus ar investīciju īstenošanu Atvēršanas un noturības mehānisma ietvaros 2021.–2022. gada periodā pieauga energoefektivitātes dotācijas, kam sekoja nodokļu izdevumi, aizdevumi ar atvieglotiem nosacījumiem un energoefektivitātes saistības (attiecīgi 23 %, 20 % un 6 % no energoefektivitātes subsīdijām).

8. attēls. Atbalsts energoefektivitātes instrumentiem (2022.; 2022. g. mljrd. EUR)

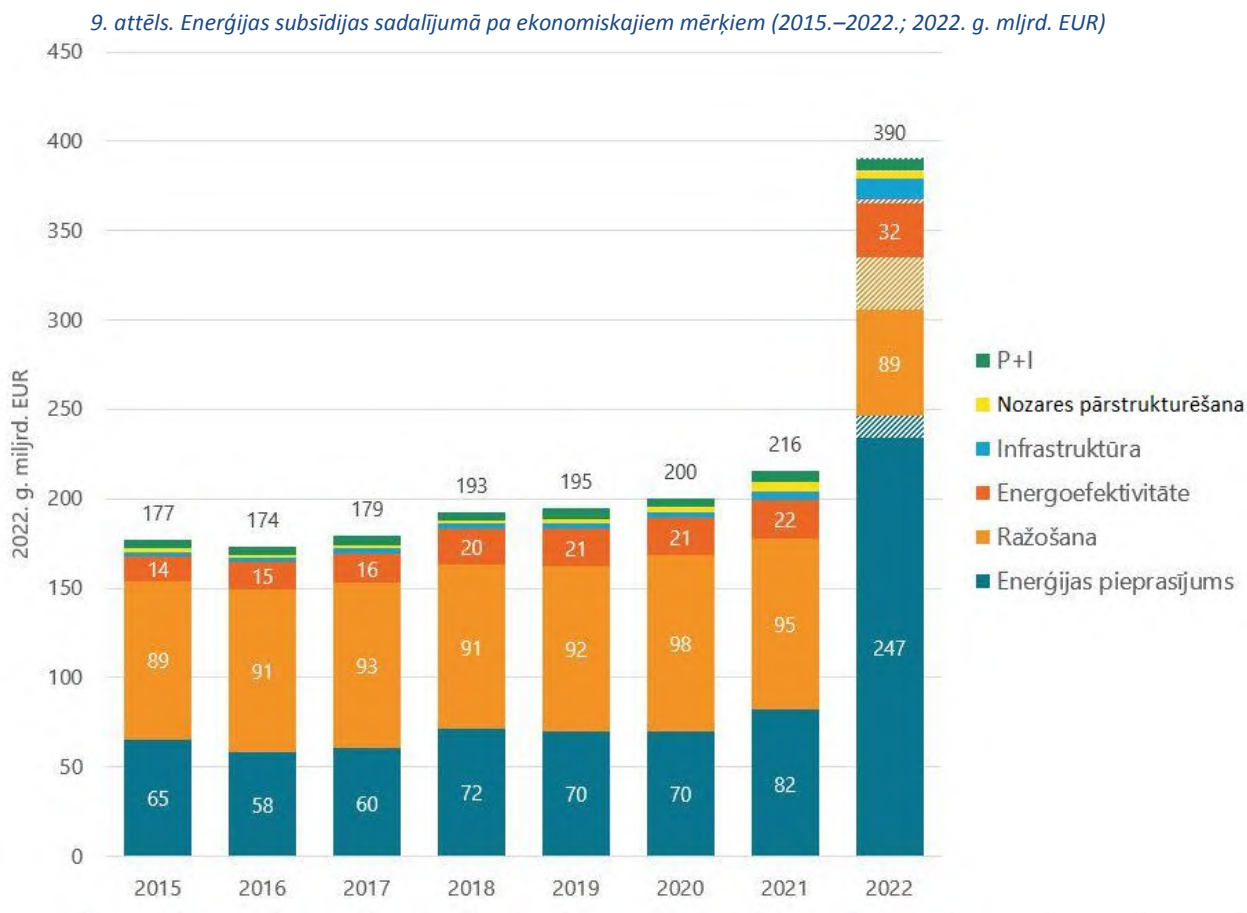
Avots: Enerdata, Trinomics, 2023.

Subsīdijas **kodolenerģijai** pieauga no 4,3 miljardiem EUR 2015. gadā līdz 7,6 miljardiem EUR 2021. gadā un pēc tam 2022. gadā samazinājās līdz 4,2 miljardiem EUR. Šis straujais samazinājums bija saistīts ar: i) kritumu jaudas tirgus mehānismu apjomā

(Francijā, Vācijā un Itālijā); ii) kodolenerģijas ražotņu zemo darbīgas līmeni Francijā; kā arī iii) maksājumiem saistībā ar Vācijas lēmumu 2021. gada beigās slēgt trīs kodolelektrostacijas. 2022. gadā lielāko daļu kodolenerģijas subsīdiu ES nodrošināja Francija (2,3 miljardi EUR) un Vācija (1,1 miljards EUR).

1.3. Subsīdijas sadalījumā pa ekonomiskajiem mērķiem

Lai gan, salīdzinot ar 2021. gadu, enerģijas subsīdiu kopējā summa 2022. gadā pieauga gandrīz divas reizes, bija vērojamas ievērojamas atšķirības starp kategorijām (kuras veidoja šo pieaugumu) atbilstoši subsīdiu ekonomiskajam mērķim (9. attēls).

Avots: Enerdata, Trinomics, 2023. NB! 2022. gada aplēstie dati ir attēloti ar svītrojumu.

Finansiālais atbalsts, kas 2022. gadā tika veltīts *enerģijas pieprasījumam*¹⁷, salīdzinot ar 2021. gadu, pieauga trīs reizes un sasniedza 247 miljardus EUR. Šajā pašā periodā atbalsts *energoefektivitātes* pasākumiem palielinājās par 50 % (no 21,8 līdz 32 miljardiem EUR), subsīdijas *infrastruktūras attīstībai* pieauga par 250 % (no 4,9 līdz 12 miljardiem EUR), savukārt atbalsts *enerģētikas nozares pārstrukturēšanai* un *enerģijas ražošanai* samazinājās par attiecīgi 33 % un 7 %.

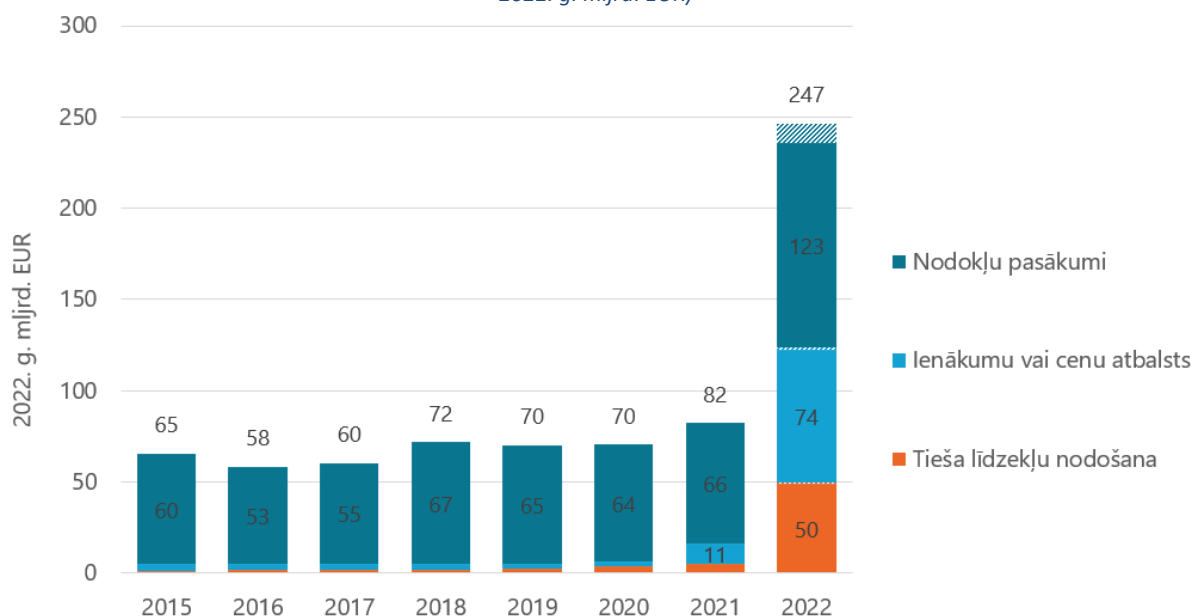
Subsīdijas enerģijas pieprasījumam ietver mērķorientētus vai vispārējus atbalsta pasākumus, kuru nolūks ir ierobežot enerģijas patēriņa izmaksas dažādās ekonomikas

¹⁷ Piemēram, atbalsts enerģijas izmantošanai, pazeminot tās cenu.

nozarēs. Šos pasākumus var īstenot, izmantojot tādus mehānismus kā nodokļu samazināšana vai atmaksa, un tie aptver plašu ekonomikas nozaru diapazonu, sākot no energoietilpīgām nozarēm līdz mājsaimniecībām. Šādas subsīdijas ir paredzētas visiem enerģijas veidiem, t. sk. atjaunīgo energoresursu un fosilā kurināmā enerģijai, elektroenerģijai un siltumenerģijai, neatkarīgi no to izcelsmes.

Līdz 2020. gadam kopējais subsīdiju atbalsts enerģijas pieprasījumam bija pieaudzis līdz 70 miljardiem EUR (10. attēls), un 2021. gadā tas palielinājās par 17 %. Pēc tam — laika posmā no 2021. gada līdz 2022. gadam — šis atbalsts pēc aplēsēm bija palielinājies trīs reizes, sasniedzot 247 miljardus EUR¹⁸. Tās bija tiešas sekas dzīves dārdzības krīzei un Krievijas īstenotajai rīcībai, izmantojot gāzes apgādi kā “ieroci”, un galvenokārt bija saistītas ar politikas atbalsta pasākumiem, kurus valdības ieviesa 2021. gada beigās un pastiprināja 2022. gadā.

10. attēls. Subsīdijas, ar kurām tiek atbalstīts enerģijas pieprasījums, sadalījumā pa instrumentiem (2015.–2022.; 2022. g. mljrd. EUR)

Avots: Enerdata, Trinomics, 2023. NB! 2022. gada aplēstie dati ir attēloti ar svītrojumu.

Līdz 2021. gadam tiešie nodokļu pasākumi veidoja vairāk nekā 90 % no visām enerģijas pieprasījuma subsīdijām. Tomēr kopš 2021. gada politikas pasākumu ietvaros atkal tiek īstenota tiešā naudas līdzekļu nodošana un patērīga cenu garantija (ienākumu vai cenu atbalsts), tādējādi izmainot šo enerģijas pieprasījuma atbalsta instrumentu attiecību. Nodokļu izdevumi 2022. gadā veidoja 50 % (123 miljardus EUR) no kopējā enerģijas pieprasījuma atbalsta, kam sekoja cenu atbalsts un cenu garantijas (30 %, 74 miljardi EUR) un tiešā naudas līdzekļu nodošana (20 %, 50 miljardi EUR).

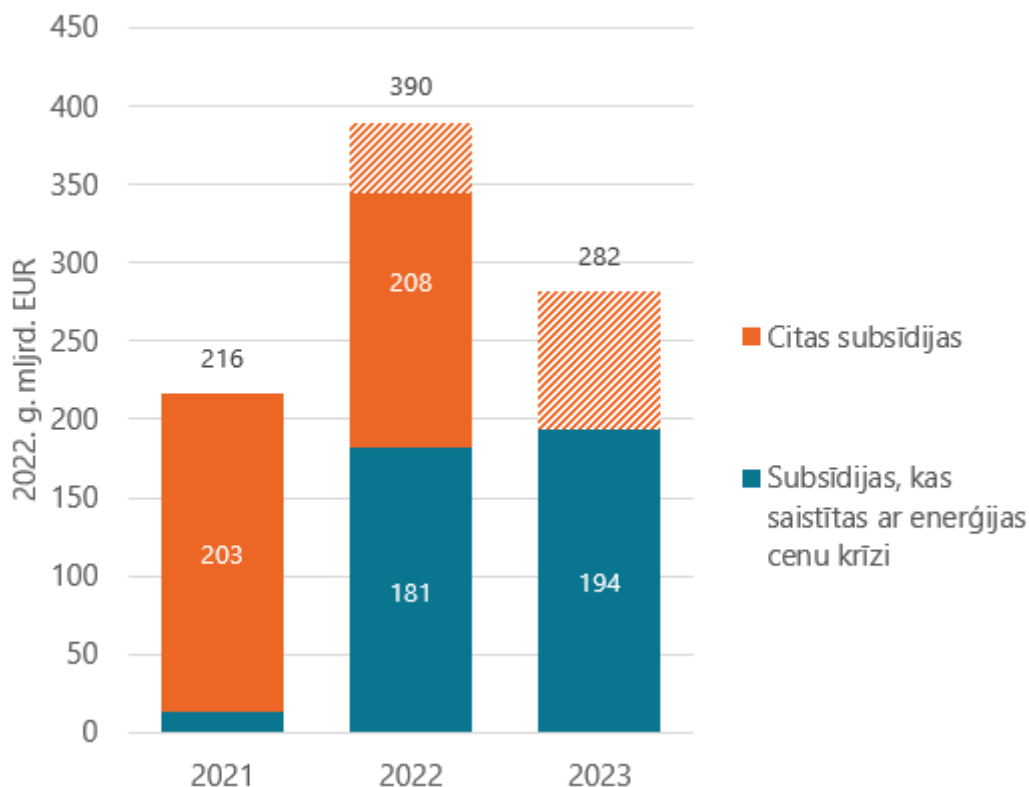
1.4. Uzsvars uz subsīdiju pasākumiem, kas saistīti ar enerģijas cenu krīzi

Eiropas Komisija ir strādājusi kopā ar dalībvalstīm, lai novērstu enerģētikas krīzi. Tas ietvēra darbu, lai: i) nodrošinātu alternatīvas energoapgādes avotus; ii) samazinātu enerģijas

¹⁸ 2023. gada jūlijā pieprasījumam veltīto subsīdiju aplēses attiecībā uz 2022. gadu ietvēra vēl neapstiprinātus maksājumus 12,6 miljardu EUR apmērā (~5 % no kopējās summas).

pieprasījumu ar mērķi līdzsvarot Krievijas gāzes piegādes iztrūkumu; iii) plašāk tiktu izmantoti atjaunīgie energoresursi; un iv) uzlabotu energoefektivitāti. Papildus īstenošanas pasākumiem, kas tika ieviesti ES līmenī vai nodrošināti ar Savienības līmeņa satvariem, dalībvalstis pieņēma arī savām valstīm pielāgotus pasākumus, lai aizsargātu savus pilsoņu un ekonomiku no graužošajām enerģijas cenām (11. attēls).

11. attēls. Enerģijas subsīdiju ietekme uz enerģijas cenu krīzi (2021.–2023.; 2022. g. mljrd. EUR)

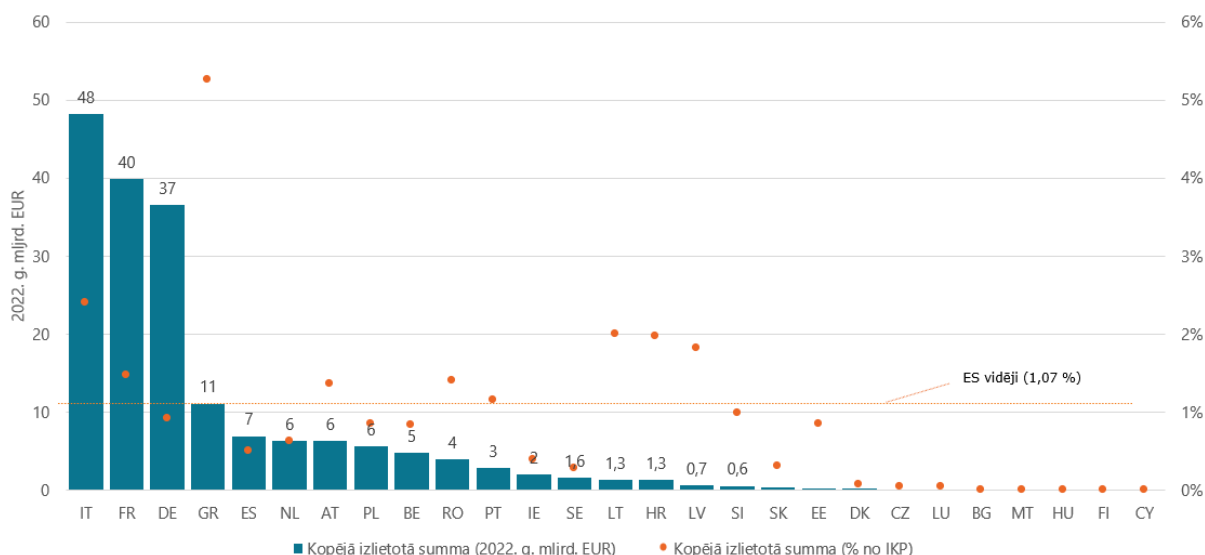

Avots: Enerdata, Trinomics, 2023.

Īstenojot jaunus nacionālos pasākumus, dalībvalstis 2022. gadā šim nolūkam veltītajās subsīdijās pēc aplēsēm nodrošināja 181 miljardu EUR, kas veido gandrīz 50 % no attiecīgā gada kopējām enerģijas subsīdijām ES-27. 2023. gada sākotnējos skaitļos ir redzams, ka šis atbalsts tiek turpināts, taču tikai vidējā termiņā: gandrīz 80 % no maksājumiem šo pasākumu ietvaros ir plānots pabeigt līdz 2025. gadam, savukārt 20 % maksājumu plānotais beigu datums ir pēc 2025. gada vai nav noteikts vispār.

Subsīdijas enerģētikas krīzes novēršanas pasākumiem 2022. gadā veidoja 1,12 % no ES IKP. Itālija, Francija un Vācija nodrošināja gandrīz 70 % no šiem kopējiem izdevumiem (12. attēls). No visām ES dalībvalstīm 2022. gadā lielākie izdevumi (attiecībā pret savas valsts IKP) enerģijas cenu pieauguma novēršanai bija Grieķijai (5,3 % no IKP).

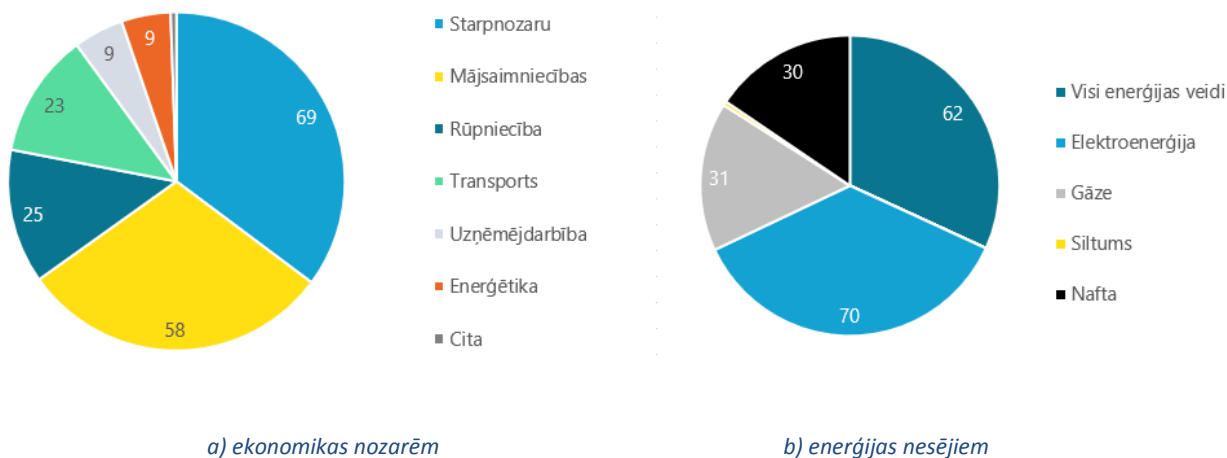
12. attēls Subsīdijas enerģijas cenu pieauguma novēršanai sadalījumā pa valstīm 2022. gadā (2022. g. mljrd. EUR un % no IKP)

Avots: Enerdata, Trinomics, 2023.

13.a attēlā ir redzams, ka 2021.–2022. gada periodā lielākā daļa mērķorientēto subsīdiju bija paredzētas *mājsaimniecībām* (58 miljardi EUR, 30 % no kopējā krīzes atbalsta), kam sekoja *uzņēmējdarbība* un *rūpniecība* (34 miljardi EUR, 18 %) un *transporta nozare* (23 miljardi EUR, 12 %). Ievērojamai subsīdiju daļai (69 miljardi EUR, 33 % no kopējā krīzes atbalsta) nebija noteikts konkrēts mērķis, un tās aptvēra vairākas nozares.

13. attēls. Subsīdijas enerģijas cenu pieauguma novēršanai 2021.–2022. gadā (2022. g. miljrd. EUR) sadalījumā pa:

Avots: Enerdata, Trinomics, 2023.

Attiecībā uz enerģijas nesējiem (13.b attēls) — lielākās subsīdijas saņēma elektroenerģija, kurai 2021.–2022. gada periodā tika piešķirta vairāk nekā trešdaļa (70 miljardi EUR) no finansiālā atbalsta. Subsīdijas gāzei un naftai veidoja 60 miljardus EUR, savukārt 62 miljardi EUR tika piešķirti enerģijai, kas ražota gan no fosilā kurināmā, gan mazoglekļa energoresursiem vai cita nezināma enerģijas avota (norādīta kā “visi enerģijas veidi”).

Eiropas valdības, reaģējot uz krīzi, ir īstenojušas īpašus pasākumus, lai tiešā veidā nodrošinātu ievērojamu atbalstu enerģētikas uzņēmumiem. Piemēram, Vācijā uzņēmums “Uniper” saņēma atbalstu kapitāla iepludināšanas veidā (34 miljardi EUR), savukārt Francijā uzņēmums “EDF” tika pārņemts atpakaļ valsts īpašumā (9,4 miljardi EUR). Tā kā šo

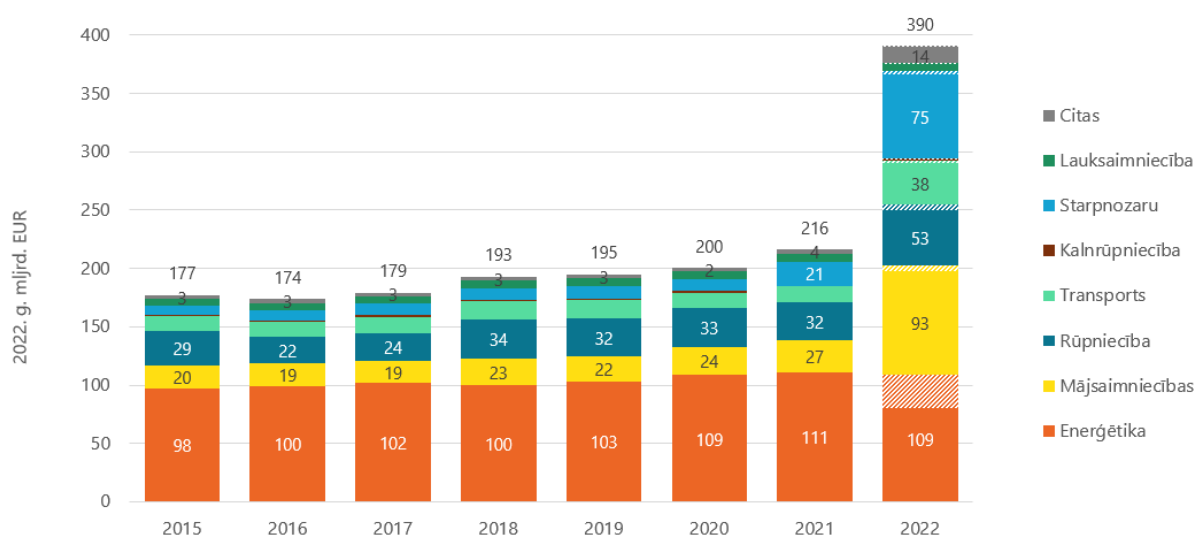
pasākumu galvenais mērķis bija nodrošināt energoapgādes drošību, kā arī zemākas cenas patērētājiem vai vairumtirgum, tie netika iekļauti subsīdiju datubāzē.

1.5. Subsīdijas sadalījumā pa atbalstu saņēmušajām ekonomikas nozarēm

Visvairāk subsidētā ekonomikas nozare 2021. gadā bija *enerģētika*, kas saņēma vairāk nekā pusi (111 miljardi EUR, 51 %) no visām attiecīgā gada enerģijas subsīdijām; no šīs summas 61 miljards EUR tika izlietots kā regulētie tarifi / regulētās piemaksas¹⁹ (nav atsevišķi norādīti 14. attēlā). Otrais un trešais lielākais enerģijas subsīdiju saņēmējs bija attiecīgi *rūpniecības nozares* (32 miljardi EUR, 15 %) un *mājsaimniecības* (27 miljardi EUR, 13 %)²⁰.

2022. gada dati parāda būtiskas izmaiņas subsīdiju sastāvā. Palielinājās atbalsts *mājsaimniecībām* (no 2021. gada pieaugot par 240 % un 2022. gadā sasniedzot 94 miljardus EUR jeb 24 % no visām attiecīgā gada enerģijas subsīdijām). Nākamā lielākā kategorija bija *starpnozaru* subsīdijas (75 miljardi EUR, 20 %), savukārt *rūpniecība* laika posmā no 2021. gada līdz 2022. gadam saņēma tikai nedaudz lielāku atbalstu (53 miljardi EUR, 13 %). Turpretī *enerģētika* 2022. gadā saņēma mazliet mazākas subsīdijas (109 miljardi EUR) nekā 2021. gadā, un tās īpatsvars attiecībā pret kopējām subsīdijām laikā no 2021. gada līdz 2022. gadam samazinājās no 50 % līdz 28 %.

14. attēls. Enerģijas subsīdijas sadalījumā pa ekonomikas nozarēm ES-27 (2015.–2022.; 2022. g. mljrd. EUR)

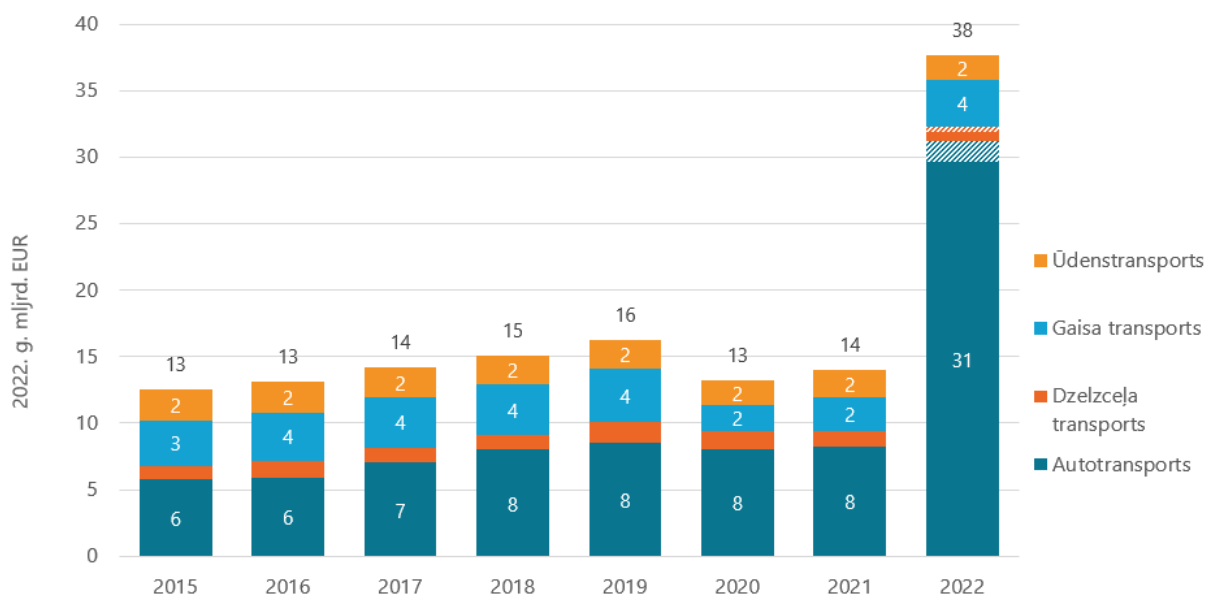
Avots: Enerdata, Trinomics, 2023. NB! 2022. gada aplēstie dati ir attēloti ar svītrojumu.

Aplēsts, ka 2022. gadā kopējās subsīdijas transporta nozarei (14. attēls) pieauga līdz 38 miljardiem EUR (+155 % jeb +24 miljardi EUR, salīdzinot ar 2021. gadu). Vislielāko atbalstu joprojām saņem autotransports, t. i., 83 % no visām transporta subsīdijām (31 miljards EUR). Tam seko gaisa transports (3,6 miljardi EUR), ūdenstransports (1,8 miljardi EUR) un dzelzceļa transports (1 miljards EUR).

15. attēls. Enerģijas subsīdijas sadalījumā pa transporta veidiem (2015.–2021.; 2021. g. mljrd. EUR)

¹⁹ Saskaņā ar vienošanos RT, RP un AER saistības ir iekļautas enerģētikas nozarē, lai gan šādi maksājumi var sniegt labumu arī dalībniekiem citās nozarēs.

²⁰ Rūpniecībā nav ietverta kalnrūpniecība un būvniecība. Uzņēmējdarbības, būvniecības, publiskā sektora un pakalpojumu nozare ir pārgrupētas vienā kategorijā ar nosaukumu "Citas", jo to atsevišķās summas 2020. gadā nepārsniedza 1 miljardu EUR.

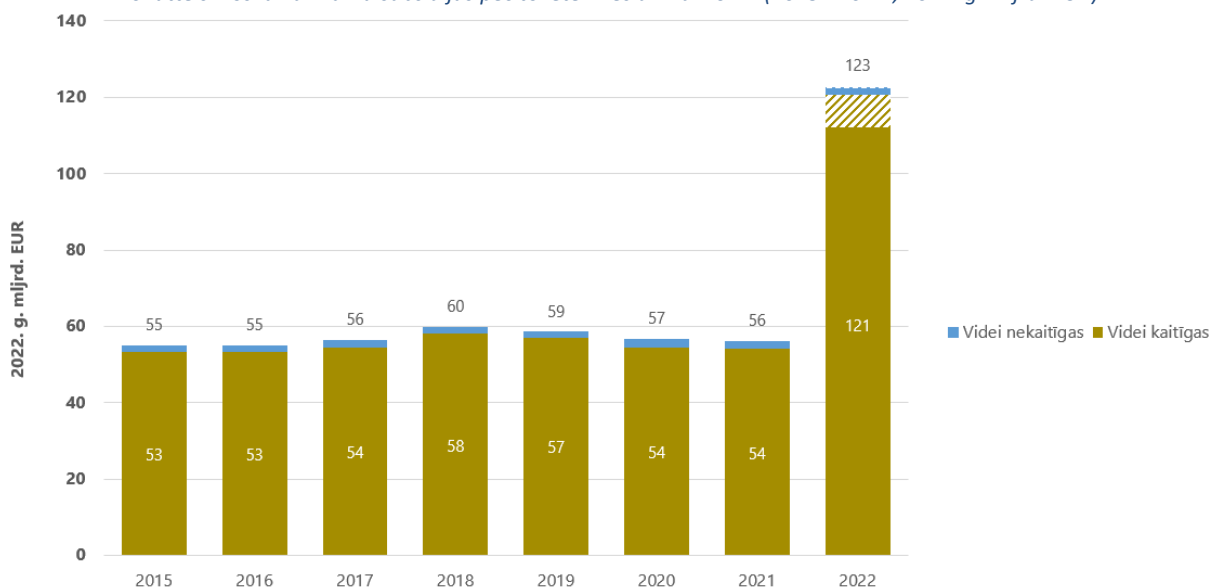

Avots: Enerdata, Trinomics, 2023. NB! 2022. gada aplēstie dati ir attēloti ar svītrojumu.

1.6. Subsīdijas sadalījumā pēc to ietekmes uz vidi

Eiropas Savienība — kā globālā biodaudzveidības satvara (GBS)²¹ puse — ir piekritusi “līdz 2025. gadam noteikt, izbeigt, pakāpeniski pārtraukt vai reformēt stimulus, t. sk. subsīdijas, kas ir biodaudzveidībai kaitīgas”. Komisija pašlaik gatavo metodiku, kā apkopot informāciju par šādām subsīdijām, un šis ziņojums ir pirmais mēģinājums izvērtēt enerģijas (konkrētāk, fosilā kurināmā) subsīdiju ietekmi uz vidi. Šajā ziņojumā ietvertais enerģijas jomas subsīdiju un videi kaitīgo subsīdiju (VKS) novērtējums galvenokārt ir vērsts uz fosilā kurināmā subsīdijām, kas ir identificētas kā kaitīgas, ja to izraisītais cenu vai izmaksu samazinājums rada stimulu saglabāt vai palielināt fosilā kurināmā (neatkarīgi no tā, vai tā emisijas tiek attīrītas vai nē) pieejamību un/vai izmantošanu.

16. attēls. Fosilā kurināmā subsīdijas pēc to ietekmes uz vidi ES-27 (2015.–2022.; 2022. g. mljrd. EUR)

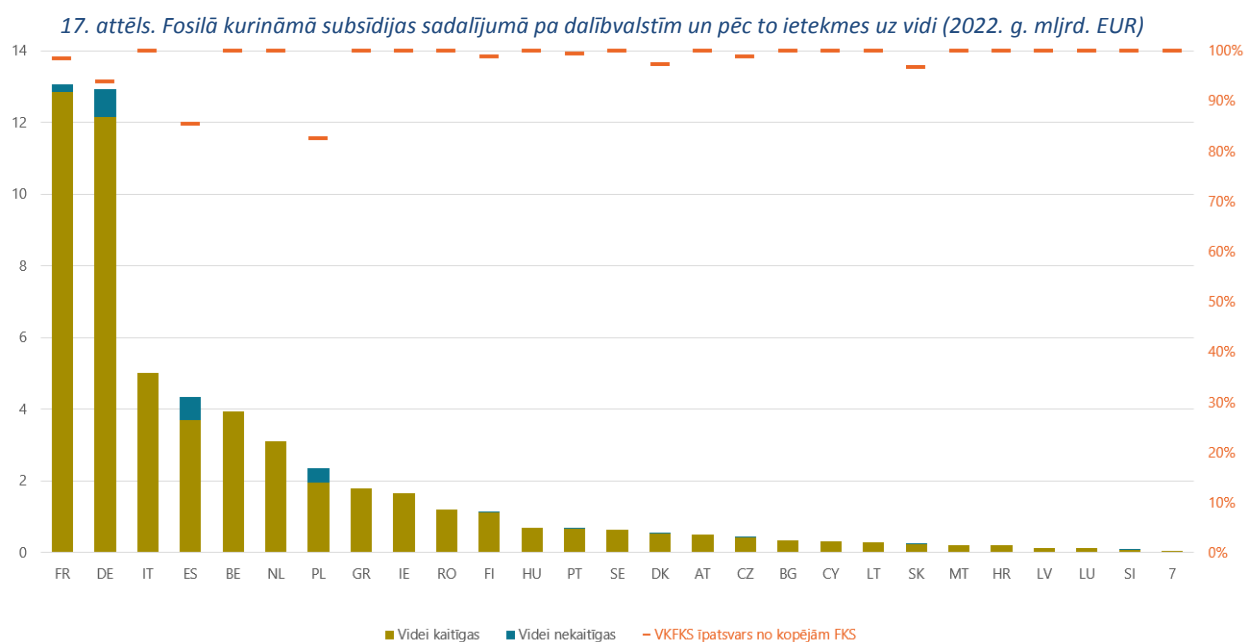

²¹ <https://www.cbd.int/gbf/targets/>

Avots: Enerdata, Trinomics, 2023. NB! 2022. gada aplēstie dati ir attēloti ar svītrojumu.

16. attēlā redzams, ka *pārliecinošs vairākums* fosilā kurināmā subsīdiju (98 % jeb 120 miljardi EUR 2022. gadā) tiek uzskatītas par videi kaitīgām. Tādu fosilā kurināmā subsīdiju apjoms, kas tiek uzskatītas par videi nekaitīgām, ir ap 3 miljardiem EUR. Lielākā daļa no šīm nekaitīgajām subsīdijām ir saistītas ar kompensāciju izmaksu uzņēmumiem un strādniekiem par ogļraktuvju un ogļu elektrostaciju darbības ierobežošanu vai slēgšanu, kā arī finansējuma nodrošināšanu tādu teritoriju atvēršanai, kurās notikusi šāda slēgšana.

Sākotnējie dati (17. attēls) liecina, ka lielāko daļu fosilā kurināmā subsīdiju, kas tiek uzskatītas par videi nekaitīgajām, 2022. gadā nodrošināja Vācija (0,6 miljardi EUR), kurai sekoja Nīderlande (0,5 miljardi EUR), Francija un Spānija (katra 0,2 miljardi EUR). 18 dalībvalstīs kā videi kaitīgas tika novērtētas visas (100 %) fosilā kurināmā subsīdijas.

Avots: Enerdata, Trinomics, 2023.

1.7. Nacionālie subsīdiju plāni

Šajā sadaļā ir aplūkoti tie nacionālie plāni fosilā kurināmā subsīdiju pakāpeniskai atcelšanai dalībvalstīs, kas bija publicēti 2023. gada augustā²². Vispārējā Savienības vides rīcības programma līdz 2030. gadam — zināma arī kā 8. vides rīcības programma — paredz, ka Komisijai un/vai dalībvalstīm ir pakāpeniski jāatceļ videi kaitīgas subsīdijas, jo īpaši fosilā kurināmā subsīdijas, “nosakot termiņu fosilā kurināmā subsīdiju pakāpeniskai atcelšanai saskaņā ar mērķi ierobežot globālo sasilšanu līdz 1,5 °C”²³.

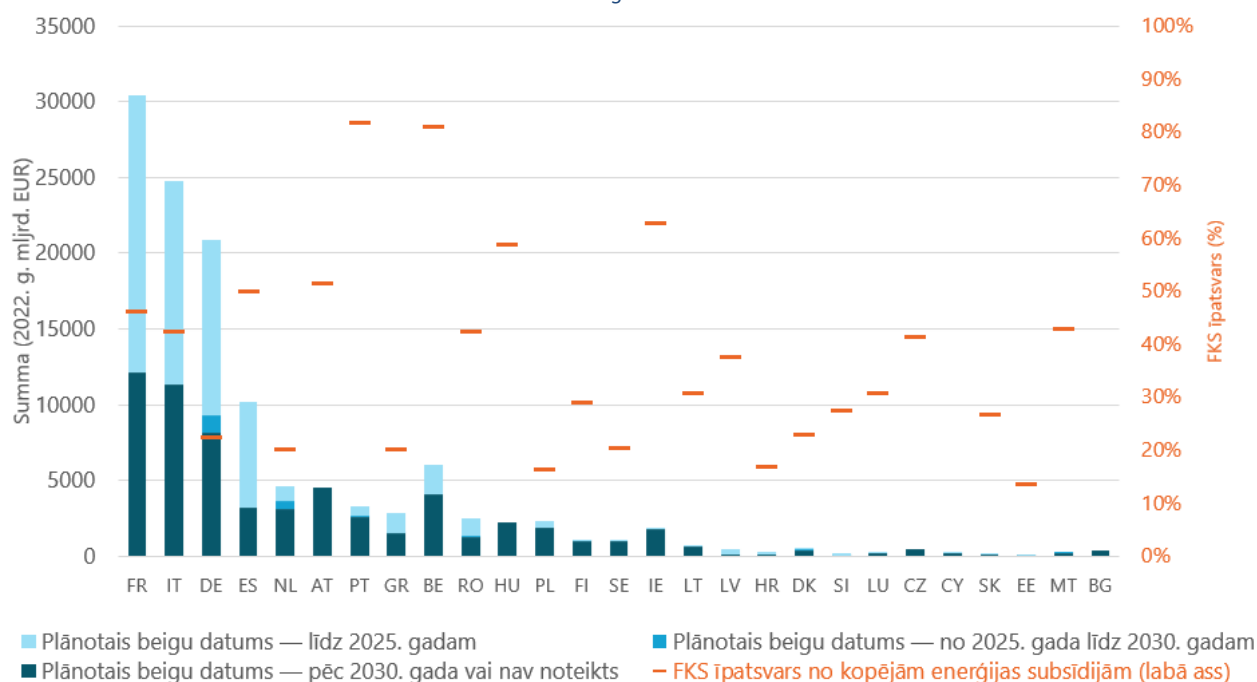
Saskaņā ar 2022. gada datiem (18. attēls) 47 % (58 miljardi EUR) no visām fosilā kurināmā subsīdijām (123 miljardi EUR) plānotais beigu datums bija līdz 2025. gadam. Tikai aptuveni 1 % (1,7 miljardi EUR) fosilā kurināmā subsīdiju beigu datums ir vidējā termiņā (no

²² Analīze ir balstīta uz nacionālo enerģētikas un klimata progresu ziņojumu projektu VIII un XV atjaunināto pielikumu.

²³ 3. panta h) punkta ii) apakšpunkts Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmumā (ES) 2022/591 (2022. gada 6. aprīlis) par vispārējo Savienības vides rīcības programmu līdz 2030. gadam.

2025. gada līdz 2030. gadam). Atlikušajiem 52 % (64 miljardi EUR) subsīdiju vai nu vēl nav beigu datuma, vai tas ir noteikts pēc 2030. gada.

18. attēls. Fosilā kurināmā subsīdijas sadalījumā pēc to beigu datuma un kā īpatsvars no kopējām enerģijas subsīdijām (%) 2021. gadā

Avots: Enerdata, Trinomics, 2023.

Gandrīz visas ES dalībvalstis plāno atteikties no fosilā kurināmā. Tomēr lielākā daļa dalībvalstu šo nodomu vēl nav pārvērtušas konkrētos plānos. Enerģētika ir tā nozare, kurā dalībvalstīm ir viskonkrētākie plāni, kā samazināt atkarību no fosilā kurināmā, jo īpaši oglēm. Astoņas dalībvalstis ir noteikušas arī datumus, līdz kuriem ir pakāpeniski jāizbeidz fosilā kurināmā izmantošana ēku apsildē. Citās ekonomikas nozarēs (rūpniecība, transports un lauksaimniecība) gandrīz nekur nav noteikti fosilā kurināmā izmantošanas beigu datumi.

Visbeidzot, lai gan saistībā ar atbalsta pasākumiem, kas tika īstenoti, reaģējot uz enerģētikas krīzi, fosilā kurināmā subsīdiju apjoms 2022. gadā pieauga vairāk nekā divas reizes (salīdzinot ar 2021. gadu), lielākā daļa no šiem pasākumiem ir īslaicīgi, un tie tuvākajā laikā beigsies. Maz ticams, ka enerģētikas krīzes izmanīs dalībvalstu līdzšinējos centienus fosilā kurināmā subsīdiju samazināšanā.

Tomēr ir svarīgi turpināt fosilā kurināmā pagaidu subsīdiju pārraudzību, lai ierobežotu negatīvo ietekmi, kas varētu mazināt stimulus investēt energoefektivitātē un atjaunīgajā enerģijā.

Šajā aspektā ir būtiski nodrošināt labāku pārredzamību attiecībā uz dalībvalstu piešķirto fosilā kurināmā subsīdiju beigu datumiem. Informācijas trūkums attiecībā uz šādu subsīdiju beigu datumiem rada grūtības izvērtēt, vai ES ir uz pareizā ceļa, lai īstenotu pakāpenisku atteikšanos no fosilā kurināmā subsīdijām saskaņā ar mērķi ierobežot globālo sasilšanu līdz 1,5 °C.

2. Secinājumi

Nesen piedzīvotās ārkārtīgi augstās enerģijas cenas radīja nepieciešamību Eiropas Savienībā īstenot drosmīgas politikas iniciatīvas, lai mazinātu enerģētikas krīzes sociālo ietekmi. Pagaidu un ārkārtas pasākumi enerģētikas krīzes novēršanai ir būtiski ietekmējuši enerģijas subsīdiu tendences. Nesenais enerģijas cenu straujais kāpums ir ietekmējis arī to, kāda veida pasākumi tiek izmantoti subsīdiu nodrošināšanai un kādas tehnoloģijas šīs subsīdijas atbalsta; tā rezultātā — lai patērētājiem samazinātu augstos enerģijas rēķinus — kopš 2022. gada ir ievērojami pieaugušas fosilā kurināmā subsīdijas.

Šīs palielinātās enerģijas subsīdijas neradīja lielāku enerģijas patēriņu. Salīdzinot ar “pirms Covid-19” līmeņiem, vispārējais enerģijas pieprasījums 2022. gadā samazinājās. Reaģējot uz augstajām cenām un politikas pasākumiem, kuri mudināja samazināt pieprasījumu, visi ekonomikas dalībnieki samazināja savu gāzes pieprasījumu kopumā par 17 %²⁴, bet visvairāk mājāsaimniecības un rūpniecība (samazinājums par attiecīgi 50 % un 43 %). ES turpināja atbalstīt energoefektivitātes investīcijas un īstenoja ievērojamus papildu pasākumus šajā jomā, pārstrādājot Energoefektivitātes direktīvu.

Ilgstoši novērotās enerģijas subsīdiu lejupējās tendences apstāšanās tika pamatota ar prioritāti aizsargāt ES patērētājus no enerģijas rēķinu radītā satricinājuma. Tomēr pagaidu pasākumu pagarināšana vidējā termiņā varētu radīt ilgstošu negatīvu ietekmi, jo samazinātos tirgus stimuli investīcijām energoefektivitātē un atjaunīgajā enerģijā, t. sk., tīrās apkures risinājumos, piemēram, siltumsūkņos.

ES ir apņēmīgi uzsākusi enerģētikas pārkārtošanu, lai līdz 2050. gadam sasniegtu klimatneitralitātes mērķi. Enerģijas taupībai un mazākai atkarībai no fosilā kurināmā mājokļu, elektroenerģijas, transporta un rūpniecības nozarē būtu jāpalīdz ES vairākos veidos: i) fosilā kurināmā importa samazināšanās; ii) pāreja uz tīru enerģiju paātrināšana; un iii) energoapgādes drošības uzlabošana ES. Tādējādi enerģētikas pārkārtošanas ietvaros būtu jāsamazina fosilā kurināmā subsīdijas un būtiski jāpārorientē subsīdiu atbalsts uz atjaunīgajiem resursiem un energoefektivitāti.

Lai gan, salīdzinot ar enerģētikas krīzes sliktākajiem brīžiem 2022. gadā, situācija globālajā un Eiropas enerģijas tirgū ir stabilizējusies, atsevišķu kurināmā veidu (piemēram, dabasgāzes) cenas var būt nestabilas un saglabāties diezgan augstas (salīdzinot ar pirmskrīzes līmeņiem) vēl dažus gadus. Šiem pasākumiem — apvienojumā ar fosilā kurināmā tehnoloģiju aizvietošanu ar ilgtspējīgākiem risinājumiem — vajadzētu vidējā termiņā ievērojami samazināt fosilā kurināmā patēriņu (un attiecīgi to subsīdijas). Politiskie apsvērumi attiecībā uz [enerģijas] pieejamību cenas ziņā var attaisnot pagaidu pasākumus mājāsaimniecību un rūpniecības atbalstam. Tomēr ilgākā termiņā enerģētikas pārkārtošana ļaus nodrošināt energoefektivitāti un atjaunīgo energoresursu tehnoloģijas, lai arvien vairāk pārorientētu atbalstu, atsakoties no videi kaitīgām fosilā kurināmā subsīdijām.

²⁴ Salīdzinot gāzes patēriņu periodā no 2022. gada augusta līdz 2023. gada jūnijam ar iepriekšējo piecu gadu vidējo patēriņu.